

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення методичної ради університету

_____ 2021р., протокол № ____

Перша проректорка, голова методичної
ради університету, кандидатка наук з
державного управління, доцента

_____ Ірина Ковтун

_____ 2021 р.

М.П.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
навчальної дисципліни
«СУДОВІ СИСТЕМИ І ПОРІВНЯЛЬНЕ СУДОВЕ ПРАВО»
для підготовки на першому (освітньому) рівні
здобувачів вищої освіти освітнього ступеня бакалавра
із спеціальності 293 Міжнародне право
галузі знань 29 Міжнародні відносини
денної форми навчання

м. Хмельницький
2021

ОНОВЛЕНО:

доцент кафедри кримінального права та процесу,
кандидат юридичних наук, доцент

_____ Анна ПРИСЯЖНА
«22»серпня 2023 року

СХВАЛЕНО

Рішення кафедри кримінального права та процесу
«28» серпня 2023 року, протокол №1.

Завідувач кафедри
кандидат юридичних наук, доцент _____ Сергій КРУШИНСЬКИЙ
«28»серпня 2023 року

ЗМІСТ

Стор.

1.	Структура вивчення навчальної дисципліни	–	3
	1.1.	Тематичний план навчальної дисципліни	– 3
	1.2.	Лекції	– 4
	1.3.	Семінарські (практичні, лабораторні) заняття	– 7
	1.4.	Самостійна робота студентів	– 15
	1.5.	Індивідуальні завдання	– 18
	1.6.	Підсумковий контроль	– 19
2.	Схема нарахування балів	–	22
3.	Рекомендовані джерела	–	24
4.	Інформаційні ресурси в Інтернеті	–	27

1. Структура вивчення навчальної дисципліни

1.1. Тематичний план навчальної дисципліни

№ те-ми	Назва теми	Кількість годин					
		Денна форма навчання					
		Усього	у тому числі				
Лекції	Сем. (прак).		Лабор.	Ін.зав.	СРС		
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Тема 1. Предмет, система та завдання дисципліни «Судові системи та порівняльне судове право»	4	1	-	-	-	3
2.	Тема 2. Джерела судового права	3	1	-	-	-	2
3.	Тема 3. Суб'єкти судового права	10	2	4			4
4.	Тема 4. Судова влада та судова система України	12	6	4	-	-	2
5.	Теми 5 «Конституційний Суд в Україні та зарубіжних країнах»	8	2				6
6.	Тема 6. Судові системи країн-засновниць Європейського Союзу (на прикладі судової системи Франції та судової система Федеративної Республіки Німеччини)	10	2	4	-	-	4
7.	Тема 7. Судові системи нових країн Європейського Союзу (Польщі, Латвії, Литви, Естонії)	9	2	1	-	-	6
8.	Тема 8. Судові системи країн-кандидатів у члени Європейського Союзу	9	2	1	-	-	6
9.	Тема 9. Формування та розвиток інституту суду в системі загального права (на прикладі судової системи Великої Британії та США)	10	4	4	-	-	4
11.	Тема 10. Модель судової системи в системі ісламського права	9	2	1	-	-	6
12.	Тема 11. Моделі правосуддя міждержавних інтеграційних об'єднань. Становлення судової моделі Суду Європейського Союзу. Моделі міжнародного кримінального правосуддя	9	2	1	-	-	6
13.	Тема 12. Недержавна юстиція	6	-	-	-	-	6
Всього годин:		105	26	20	-	-	59

1.2. Лекції

№ з/п	Назва і план теми	Кількість годин
1	2	3
1.	Тема 1-2. Предмет, система та завдання дисципліни «Судові системи та порівняльне судове право». Джерела судового права	2
1.1.	Гене́за концепції судового права. Формування правових ідей про судове право у XIX – XX ст.	
1.2.	Предмет, система і завдання навчальної дисципліни «Судові системи та порівняльне судове право».	
1.3.	Співвідношення навчальної дисципліни «Судові системи та порівняльне судове право» з іншими юридичними дисциплінами. Методологія дослідження судового права.	
1.4.	Основні поняття навчального курсу «Судові системи та порівняльне судове право».	
1.5.	Поняття і класифікація джерел судового права.	
1.6.	Акти судового правозастосування як джерело права в Україні, їх теоретичне і прикладне значення.	
1.7.		
2.	Тема 3. Суб'єкти судового права	2
2.1.	Поняття, види і характерні ознаки суб'єктів судового права. Суд як основний суб'єкт судового права.	
2.2.	Суддя як суб'єкт судового права.	
2.3.	Доступ до суддівської професії: міжнародні стандарти.	
2.4.	Основні права та обов'язки суддів: міжнародно-правовий аспект.	
2.5.	Загальновизнані обмеження щодо суддів.	
2.6.	Вища кваліфікаційна комісія суддів України як суб'єкт судового права.	
2.7.	Національна школа суддів як суб'єкт судового права.	
2.8.	Органи суддівського самоврядування як суб'єкти судового права.	
2.9.	Громадяни як суб'єкти судового права.	
2.10.	Держава як учасник судових правовідносин.	
3.	Тема 4. Судова влада та судова система України	6
3.1.	Судова влада в системі поділу державної влади.	
3.2.	Поняття та характерні ознаки судової влади.	
3.3.	Форми реалізації судової влади.	
3.4.	Поняття, класифікація та характеристика функцій судової влади.	
3.5.	Правосуддя та судочинство в Україні.	
3.6.	Поняття судового контролю та його форми.	
3.7.	Поняття, система та значення принципів судової влади.	
3.8.	Класифікація принципів судової влади.	
3.9.	Становлення судової системи України та її реформування	
3.10.	відповідно до європейських стандартів.	
3.11.	Ознаки та загальна характеристика судової системи України.	
3.12.	Принципи побудови судової системи України.	
3.13.	Рівні судової системи України. Поняття та види судових інстанцій.	
3.14.	Порядок та підстави утворення та ліквідації судів.	
3.15.	Порядок призначення на адміністративні посади у судах.	
3.16.	Види, компетенція та склад місцевих судів.	
3.17.	Види, компетенція та склад апеляційних судів.	
3.18.	Види, компетенція та склад вищих спеціалізованих судів.	
3.19.	Правовий статус Верховного Суду.	
3.20.	Компетенція, структура та порядок формування Конституційного	

	Суду України. Принципи його діяльності.	
4.	Теми 5 Конституційний Суд в Україні та зарубіжних країнах	2
4.1. 4.2. 4.3. 4.4. 4.5. 4.6.	Статус та загальна характеристика Конституційного Суду в Україні та зарубіжних країнах. Повноваження Конституційного Суду в Україні та зарубіжних країнах. Склад і порядок формування Конституційного Суду в Україні та зарубіжних країнах. Організація діяльності Конституційного Суду в Україні та зарубіжних країнах. Форми звернення до Конституційного Суду України. Акти Конституційного Суду України.	
5.	Тема 6. Судові системи країн-засновниць Європейського Союзу (на прикладі судової системи Франції та судової система Федеративної Республіки Німеччини)	2
5.1. 5.2. 5.3. 5.4. 5.5. 5.6. 5.8. 5.9. 5.10. 5.11. 5.12. 5.13. 5.14. 5.15. 5.16. 5.17. 5.18. 5.19. 5.20. 5.21.	Класифікація судових систем країн Європейського Союзу. Особливості історичного формування судових систем держав континентальної (романо-германської) системи права. Загальні риси континентальної моделі судової системи. Особливості національних моделей правосуддя континентальної системи права. Основні тенденції сучасної трансформації судових систем континентальної (романо-германської) системи права. Конституційні засади судової системи ФРН. Особливості організації судової системи у ФРН. Система судів звичайної та адміністративної юрисдикції. Система судів юрисдикції з трудових та соціальних питань. Система судів з питань фінансової юрисдикції. Єдиний сенат верховних судових установ. Статус суддів: професійні та непрофесійні. Особливості організації роботи та правового статусу апарату судів у ФРН. Органи, що забезпечують функціонування судів у ФРН. Конституційні засади судової системи Франції. Система судів загальної юрисдикції Франції. Система установ адміністративної юрисдикції у Франції. Суд у розв'язанні конфліктів. Установи правосуддя Парламенту. Контрольні повноваження суду відносно окремих заходів спеціальних служб. Інститут магістратури: магістрати, Вища рада магістратури.	
6.	Тема 7. Судові системи нових країн Європейського Союзу (Польщі, Латвії, Литви, Естонії).	1
6.1. 6.2. 6.3. 6.4.	Судова система Польщі. Судова система Латвії. Судова система Литви. Судова система Естонії.	
7	Тема 8. Судові системи країн-кандидатів у члени Європейського Союзу.	1

7.1.	Вимоги Європейського Союзу до судових систем країн-кандидатів у члени ЄС та особливості їх виконання.	
7.2.	Конституційні засади судової системи Туреччини. Організаційна структура судоустрою Туреччини. Спеціалізована юрисдикція Туреччини.	
7.3.	Суд з юрисдикційних конфліктів Туреччини.	
7.4.	Конституційна юстиція в Туреччині.	
7.5.	Правовий статус суддів в Туреччині.	
7.6.	Судова система Албанії.	
7.7.	Судова система Боснії та Герцеговини.	
7.8.	Судова система Чорногорії.	
8.	Тема 9. Формування та розвиток інституту суду в системі загального права (на прикладі судової системи Великої Британії та США)	4
8.1.	Особливості історичного формування судових систем держав загальної (англо-американської) системи права. Правові доктрини у формуванні моделі правосуддя загального права.	
8.2.	Статутне право в еволюції моделі правосуддя загального права.	
8.3.	Загальні риси та типологічні особливості організації судоустрою та судочинства в країнах загальної (англо-американської) системи права.	
8.4.	Основні тенденції сучасної трансформації судових систем загальної (англо-американської) системи права.	
8.5.	Правові засади судоустрою Великої Британії.	
8.6.	Система судів Англії і Уельсу: суди графств, магістратські суди, Високий, Королівський та Апеляційний суди.	
8.7.	Судова система Шотландії: суди нижчого рівня, вищі суди, спеціальні суди.	
8.8.	Судова система Північної Ірландії.	
8.9.	Суд Палати лордів.	
8.10.	Суди спеціальної юрисдикції у Великій Британії (Суд коронера, трибунал з питань трудових відносин, Суд у справах про порушення свободи конкуренції, військові трибунали, церковні суди, інші спеціалізовані суди).	
8.11.	Верховний Суд Великої Британії: порядок формування, структура, юрисдикція.	
8.12.	Статус суддів: професійні та мирові.	
8.13.	Суд присяжних.	
8.14.	Конституційні засади судової системи США.	
8.15.	Процедура судового розгляду справ в США.	
8.16.	Федеральна система судів: звичайна та спеціальна компетенція.	
8.17.	Верховний суд США: організаційний статус, конституційна юрисдикція, остаточна апеляційна юрисдикція.	
8.18.	Судові системи штатів: загальна характеристика, особливості взаємовідносин із федеральними судами.	
8.19.	Статус суддів. Суд присяжних. Персонал суду.	
10.	Тема 10. Модель судової системи в системі ісламського права.	2
10.1.	Витоки ісламської традиції правосуддя.	
10.2.	Вплив ісламської школи права на становлення моделі судової системи.	
10.3.	Загальні риси та типологічні особливості організації судоустрою та судочинства в країнах ісламського права. Основні тенденції	

	сучасної трансформації судових систем в країнах ісламського права.	
11	Тема 12. Моделі правосуддя міждержавних інтеграційних об'єднань. Становлення судової моделі Суду Європейського Союзу. Моделі міжнародного кримінального правосуддя	2
11.1.	Особливості організації моделі правосуддя в сучасних міжнародних інтеграційних об'єднаннях.	
11.2.	Юридична сила рішень міжнародних судових інститутів та їх значення для правової системи окремих країн.	
11.3.	Європейський суд з прав людини: структура, компетенція, порядок звернення та прийняття рішень.	
11.4.	Етапи становлення наддержавної судової системи Європейського Союзу.	
11.5.	Структура судової системи ЄС.	
11.6.	Завдання та юрисдикція Суду ЄС.	
11.7.	Порядок формування складу та статус судді Суду ЄС.	
11.8.	Природа міжнародного кримінального правосуддя. Моделі міжнародної кримінальної юстиції.	
11.9.	Правовий статус, структура Міжнародного кримінального суду.	
11.10.	Спеціальні міжнародні кримінальні трибунали ad hoc, утворені Радою Безпеки ООН.	
11.11.	Змішана модель міжнародного кримінального правосуддя: види, особливості утворення та функціонування.	

1.3. Семінарські заняття

Семінарське заняття 1-2

Тема 3. Суб'єкти судового права 4 год.

Питання для усного опитування та дискусії

1. Поняття, види і характерні ознаки суб'єктів судового права.
2. Суд як основний суб'єкт судового права.
3. Суддя як суб'єкт судового права.
4. Доступ до суддівської професії: міжнародні стандарти.
5. Основні права та обов'язки суддів: міжнародно-правовий аспект.
6. Загальновизнані обмеження щодо суддів.
7. Вища кваліфікаційна комісія суддів України як суб'єкт судового права.
8. Органи суддівського самоврядування як суб'єкти судового права.
9. Громадяни як суб'єкти судового права.
10. Держава як учасник судових правовідносин.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: суб'єкт, суд, суддя, громадяни, держава, органи суддівського самоврядування.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах: правовідносини, що складають предмет судового права, є досить різноплановими і пов'язані як з організацією, так і функціонуванням судової влади, тому і коло їх суб'єктів – учасників судових правовідносин, як і видів цих правовідносин є досить значне. Якщо розглядати судові правовідносини на макрорівні, то суб'єктами судового права виступають: (1) судова влада в особі суддів та судів; (2) суспільство – в особі учасників судового провадження, непрофесійних суддів (присяжні) та звичайних правозастосувачів, які у передбачених законом випадках застосовують акти судової

влади як джерела права; (3) держава (в особі уповноважених органів) – як суб'єкт, який забезпечує: (а) функціонування судової влади необхідними ресурсами; (б) примусове виконання судового рішення, а також у передбачених законом випадках може виступати учасником судового провадження та навіть (г) у виключних випадках – змінювати судові рішення (зокрема, шляхом застосування актів амністії та помилування).

Семінарське заняття 3-4

Тема 4. Судова влада та судова система України 4 год.

Питання для усного опитування та дискусії

1. Судова влада в системі поділу державної влади.
2. Поняття та характерні ознаки судової влади.
3. Основні завдання судової влади.
4. Форми реалізації судової влади.
5. Поняття, класифікація та характеристика функцій судової влади.
6. Правосуддя і судочинство: поняття та сутність.
7. Судовий контроль: поняття та сутність.
8. Поняття, система та значення принципів судової влади.
9. Класифікація принципів судової влади.
10. Становлення судової системи України та її реформування відповідно до європейських стандартів.
11. Ознаки та загальна характеристика судової системи України.
12. Принципи побудови судової системи України.
13. Поняття та види судових інстанцій.
14. Порядок та підстави утворення та ліквідації судів. Визначення кількості суддів у судах.
15. Види, компетенція та склад місцевих судів.
16. Види, компетенція та склад апеляційних судів.
17. Види, компетенція та склад вищих спеціалізованих судів.
18. Правовий статус Верховного Суду.
19. Компетенція, структура та порядок формування Конституційного Суду України.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: судова влада, завдання, форми реалізації, функції, правосуддя, судочинство, судовий контроль, принципи, судова влада, організаційні принципи, функціональні принципи, судова система, судова інстанція, адміністративна посада, місцевий суд, апеляційний суд, вищий спеціалізований суд, Верховний Суд, Конституційний Суд України.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах: ознаками судової влади є: об'єктивність, легітимність, нормативність, особлива нормативна форма, здійснюється виключно суддями, ситуативний характер, здійснюється в певних організаційних і процесуальних формах, установлених законом, універсальний та виключний характер тощо.

Судова влада - це система незалежних судів, які в установленому законом порядку здійснюють правосуддя і наділені владними повноваженнями для поновлення порушеного права і справедливості.

Ознаки, що відрізняють суд від інших органів:

1. Суд розглядає і вирішує особливі категорії справ, які не може розглянути жодний інший орган.
2. Рішення суду проголошується іменем України і є обов'язковими для виконання.
3. Справи розглядаються в суді із суворим дотриманням особливої процедури.

4. Суд є самостійним у розгляді справ (між судами немає відносин підлеглості).

Правосуддя - це особливий вид державної діяльності, яку здійснює суд шляхом розгляду й вирішення у судових засіданнях в особливій, установленій законом процесуальній формі, цивільних, кримінальних та інших справ.

Судочинство - це встановлений процесуальний порядок звернення (передання матеріалів) до суду і розгляд у судах справ стосовно спорів, що виникають з різноманітних правовідносин, порядок прийняття рішень учасниками процесуальна дій, оскарження та перегляду цих рішень.

Принципи судової влади - це передбаченні чинним законодавством основні ідеї та засади її формування та функціонування.

Принципами судової влади є норми найбільш загального, керівного характеру, що визначають місце судової влади в системі єдиної державної влади, побудову її основних інститутів та спрямовані на реалізацію завдань, що стоять перед судовою владою. Принципи судової влади діють в межах єдиної цілісної взаємопов'язаної і взаємозалежної системи, тому порушення одного будь-якого принципу тягне за собою порушення й інших.

Будучи єдиною, система принципів судової влади поділяється на три підсистеми: інституціональну (загальні принципи судової влади), функціональну (принципи відправлення судочинства) й організаційну (принципи організації системи судових органів, або судоустрійні принципи). Усі вони хоча й пов'язані між собою, але утворюють самостійні галузеві підсистеми, кожна з яких відрізняється сферою поширення і призначенням.

Систему судоустрою складають: місцеві суди, апеляційні суди, Верховний Суд, для розгляду окремих категорій справ в системі судоустрою діють вищі спеціалізовані суди.

Судова система будується за принципами територіальності, спеціалізації та інстанційності. Суд утворюється і ліквідується законом.

Місцевими загальними судами є окружні суди, які утворюються в одному або декількох районах чи районах у містах, або у місті, або у районі (районах) і місті (містах).

Місцевими господарськими судами є окружні господарські суди.

Місцевими адміністративними судами є окружні адміністративні суди, а також інші суди, визначені процесуальним законом.

Апеляційні суди діють як суди апеляційної інстанції, а у випадках, визначених процесуальним законом, - як суди першої інстанції, з розгляду цивільних, кримінальних, господарських, адміністративних справ, а також справ про адміністративні правопорушення.

Вищими спеціалізованими судами є:

- 1) Вищий суд з питань інтелектуальної власності;
- 2) Вищий антикорупційний суд.

Семінарське заняття 5

Теми 5 Конституційний Суд в Україні та зарубіжних країнах

Питання для усного опитування та дискусії

1. Статус та загальна характеристика Конституційного Суду в Україні та зарубіжних країнах.
2. Повноваження Конституційного Суду в Україні та зарубіжних країнах.
3. Склад і порядок формування Конституційного Суду в Україні та зарубіжних країнах.
4. Організація діяльності Конституційного Суду в Україні та зарубіжних країнах.
5. Форми звернення до Конституційного Суду України.
6. Акти Конституційного Суду України.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: Конституційний Суд, суд, акт, форма звернення.

Повноваження КСУ визначаються лише Конституцією України, а порядок організації і діяльності та процедура розгляду ним справ – як КУ, так і ЗУ, зокрема ЗУ «Про КСУ» від 16.10.1996 р.

У складі Суду діють Велика палата, два сенати та шість колегій.

Представницькі, організаційні, розпорядчі функції здійснюють Голова Суду, заступник Голови Суду, секретарі колегій.

Голова Суду очолює Суд та організовує його діяльність.

Формами звернення до Суду є конституційне подання, конституційне звернення, конституційна скарга.

Суд ухвалює рішення, надає висновки, постановляє ухвали, видає забезпечувальні накази.

Акти з питань, не пов'язаних із конституційним провадженням, Суд ухвалює у формі постанови.

У конституційних провадженнях щодо вирішення питань про відповідність Конституції України законів України (іх окремих положень) за конституційною скаргою особи, яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України суперечить Конституції України КСУ може видати забезпечувальний наказ про вжиття заходів щодо забезпечення конституційної скарги.

Семінарське заняття 6-7

Тема 6. Судові системи країн-засновниць Європейського Союзу (на прикладі судової системи Франції та судової система Федеративної Республіки Німеччини) 4 год.

Питання для усного опитування та дискусії

1. Класифікація судових систем країн Європейського Союзу.
2. Особливості історичного формування судових систем держав континентальної (романо-германської) системи права.
3. Конституційні засади судової системи ФРН. Особливості організації судової системи у ФРН.
4. Система судів звичайної та адміністративної юрисдикції.
5. Система судів юрисдикції з трудових та соціальних питань.
6. Система судів з питань фінансової юрисдикції.
7. Єдиний сенат верховних судових установ.
8. Статус суддів: професійні та непрофесійні.
9. Конституційні засади судової системи Франції.
10. Система судів загальної юрисдикції Франції.
11. Система установ адміністративної юрисдикції у Франції.
12. Суд у розв'язанні конфліктів.
13. Установи правосуддя Парламенту.
14. Інститут магістратури: магістрати, Вища рада магістратури.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: романо-германська системи права, судова система ФРН, судова система Франції, магістрати, Вища рада магістратури.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

М. В. Ярова використала класичний поділ правових систем, характерний для наук теорії держави й права й порівняльного правознавства. Це привело автора до виділення романського (Франція, Італія, Іспанія, Португалія, Бельгія), германського (ФРН, Австрія) і змішаного (Нідерланди, Данія, Норвегія, Швеція, Туреччина та ін.) типів судових систем.

основним критерієм класифікації судових систем знову ж є вид правової сім'ї (і виділяється романо-германська й англо-саксонська судові моделі), а такі критерії, як спеціалізація судів й інстанційність розглядаються як другорядні.

Що стосується класифікації судових систем, то в самому Європейському співтоваристві вкрай обережно ставляться до можливого їхнього поділу на різні типи або види. Нині деякою мірою всі держави-члени Європейського Союзу можна поділити на два типи: 1) країни, що стояли у джерел створення ЄС, що мають устояні демократичні традиції й найбільший ступінь реалізації європейських стандартів у сфері судової влади, судоустрою й прав людини й громадянина на судовий захист; 2) країни, які порівняно недавно увійшли до складу ЄС і продовжують реформу власних судових систем.

Але можна назвати саме таку класифікацію:

1) Франція, Німеччина – країни, що дотримуються максимально високих демократичних стандартів, у тому числі й у сфері судоустрою. Їхній державний устрій є джерелом для рецепції для багатьох сусідніх країн. Досвід Німеччини цікавий, з огляду на федеральний устрій країни.

2) Польща, Латвія, Литва, Естонія – країни, найбільш молоді члени Європейського Союзу, які у недалекому минулому мали потенціал, порівнянний з українським, але більш ефективно його використали. Їх досвід можна адаптувати до українських реалій, виходячи зі схожості базових параметрів [35]. Ці країни, незважаючи на входження до складу ЄС, продовжують проводити судову реформу і їхній позитивний досвід у цій сфері необхідно використати й Україні.

3) Хорватія, Македонія, Туреччина – країни кандидати в члени Європейського Союзу. До судоустрою цих країн є найбільші претензії з боку Європейського Союзу, й недосконалість їхніх судових систем і порядку судочинства є однією з основних перешкод до ухвалення рішення про їхнє входження до складу ЄС. Тому Україні варто звернути увагу на строки й порядок реалізації європейських стандартів у сфері реформування судоустрою й у цих країнах, оскільки з ними ЄС працює максимально тісно.

Німеччина – федеративна держава, тому важливим є питання про розмежування нормотворчої компетенції між Федерацією і землями, що входять до її складу. Це питання вирішується на рівні конституції. Судова система Німеччини будується за принципом децентралізації.

Судочинство здійснюється дільничними судами – амтсгеріхтами, земельними судами – ландгеріхтами, Верховними судами земель – оберландесгеріхтами і Федеральним судом. У Берліні Верховний суд землі називається каммергеріхт.

Судами касаційної інстанції є Федеральний Верховний суд, який є найвищим судом загальної юрисдикції, Федеральний суд із трудових спорів, Федеральний адміністративний, фінансовий та соціальний суди.

Судова система Франції складається із загальних, спеціальних і спеціалізованих судів. Першою ланкою загальних судів є **трибунали малої і великої інстанцій**, які розглядають основну масу судових справ. Вони мають у своєму складі цивільні та кримінальні структурні підрозділи.

Семінарське заняття 8

Тема 7-8. Судові системи нових країн Європейського Союзу (Польщі, Латвії, Литви, Естонії). Судові системи країн-кандидатів у члени Європейського Союзу 2 год.

Питання для усного опитування та дискусії

1. Судова система Польщі.
2. Судова система Латвії.
3. Судова система Литви.
4. Судова система Естонії.
5. Судова система Хорватії: особливості організації судів загальної юрисдикції та спеціалізованих судових установи. Органи суддівського самоврядування Хорватії та управління судами.

6. Вимоги Європейського Союзу до судових систем країн-кандидатів у члени ЄС та особливості їх виконання.
7. Конституційні засади судової системи Туреччини. Організаційна структура судоустрою Туреччини.
8. Правовий статус суддів в Туреччині.
9. Судова система Албанії.
10. Судова система Боснії та Герцеговини.
11. Судова система Чорногорії.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: Верховний суд Латвії, Конституційний суд Латвії, Верховний суд Польщі, загальні суди, адміністративні суди й військові суди.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах: судова система Латвії складається з трьох інстанцій: районні (міські) суди, окружні суди, Верховний суд, а в разі війни або надзвичайного стану також військові суди. У Латвії діють суди кримінальної, цивільної і адміністративної юрисдикції. Враховуючи адміністративно-територіальний устрій Латвії, донедавна тут було 36 районних судів. Після судової реформи, яка полягала в укрупненні судів, їх залишилось 9. Отже, суди юридично об'єднали у більші округи.

Для перегляду рішень окружних судів у Латвії діють апеляційні суди.

Відповідно до статті 84 Конституції Республіки Латвії судді призначаються Сеймом.

В латвійських судах відмовились від нарадчих кімнат.

Судова система Польщі в наш час складається з таких видів судів: Верховний суд Польщі, загальні суди, адміністративні суди й військові суди. Крім того, до органів судової влади можна віднести Конституційний трибунал і Державний трибунал. Найвищими судовими органами Польщі можна назвати Верховний суд, Вищий адміністративний суд і Конституційний суд.

Організація судів Естонії вважається відносно простою. Принципи побудови та функціонування судової системи Естонії, регламентовані Конституцією і Законом про суди.

Відповідно до ст. 149 Конституції Естонії і ст. 7 Закону Естонської Республіки «Про суди», судова система Естонії складається з чотирьох повітових судів, двох адміністративних судів, двох окружних судів і Державного суду, створення надзвичайних судів заборонено.

Семінарське заняття 9-10

Тема 9. Формування та розвиток інституту суду в системі загального права (на прикладі судової системи Великої Британії та США) 4 год.

Питання для усного опитування та дискусії

1. Особливості історичного формування судових систем держав загальної (англо-американської) системи права.
2. Правові доктрини у формуванні моделі правосуддя загального права.
3. Правові засади судоустрою Великої Британії.
4. Система судів Англії і Уельсу: суди графств, магістратські суди, Високий, Королівський та Апеляційний суди.
5. Судова система Шотландії: суди нижчого рівня, вищі суди, спеціальні суди.
6. Судова система Північної Ірландії. Суд Палати лордів.
7. Суди спеціальної юрисдикції у Великій Британії (Суд коронера, трибунал з питань трудових відносин, Суд у справах про порушення свободи конкуренції, військові трибунали, церковні суди, інші спеціалізовані суди).
8. Верховний Суд Великої Британії: порядок формування, структура, юрисдикція.

9. Статус суддів: професійні та мирові. Суд присяжних.
10. Федеральна система судів: звичайна та спеціальна компетенція (США).
11. Верховний суд США: організаційний статус, конституційна юрисдикція, остаточна апеляційна юрисдикція.
12. Судові системи штатів: загальна характеристика, особливості взаємовідносин із федеральними судами.
13. Статус суддів. Суд присяжних. Персонал суду.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: англо-американська системи права, суди графств, магістратські суди, Високий, Королівський та Апеляційний суди, суди нижчого рівня, вищі суди, спеціальні суди, Суд Палати лордів, Суд коронера, трибунал з питань трудових відносин, Суд у справах про порушення свободи конкуренції, військові трибунали, церковні суди, інші спеціалізовані суди.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах: Особливістю правової системи Великої Британії є те, що участь у створенні права разом з парламентом беруть також суди — Верховний суд держави та високі суди (Палата лордів, Апеляційний суд і Високий суд правосуддя). Ще одна особливість судоустрою країни полягає в тому, що він складається з 3-х судових систем — Англії й Уельсу, Шотландії, Північної Ірландії, об'єднати які покликаний недавно створений Верховний суд Сполученого Королівства, що є найвищою судовою інстанцією щодо них, тобто вершиною судоустрою останнього, й має повноваження переглядати деякі їх рішення з питань права в порядку апеляції.

Суди Англії та Уельсу мають уніфіковану правову систему та застосовують англійське законодавство. Вищими судами Англії та Уельсу є: Апеляційний суд (з цивільним і кримінальним відділеннями), Високий суд (з декількома спеціалізованими відділеннями та іншими складовими частинами), Суд Корони (суд присяжних для найбільш серйозних злочинів, а також апеляції на вироки нижчестоящих судів). До судів, у яких розглядається основна маса справ, належать суди графств (у яких розглядаються цивільні та адміністративні справи), магістратські суди (у яких розглядаються без присяжних кримінальні справи) та сімейні суди. Існують також спеціалізовані суди (трибунали).

У Шотландії, на відміну від Англії і Уельсу, давно вже існує розвинена система органів публічного кримінального переслідування. Її очолюють лорд-адвокат і його заступник - генеральний солісітор Шотландії, а на місцях представляють прокуратори-фіскали. Вища судова інстанція у цивільних справах - Сесійний суд, що засідає в Единбурзі. Важлива ланка судової системи Шотландії - шерифські суди, які відносяться вже до системи нижчих судів.

Федеральна судова система США має три рівні: окружні суди (перша інстанція), апеляційні суди і Верховний суд.

Окружні суди є головною ланкою федеральної судової системи. В окружному суді суддя може розглядати справу з журі присяжних або без нього, залежно від характеру справи та волі сторін.

Верховний Суд США очолює федеральну судову систему. Його перше скликання відбулося 1 лютого 1790 р. у приміщенні Торгової біржі Нью-Йорку (тоді столиці США).

Верховний суд США є першою інстанцією у справах, де стороною є дипломати іноземних держав або штат, але в основному він виступає як апеляційна інстанція з елементами касації. Верховний суд здійснює конституційний контроль, будучи останньою і вирішальною інстанцією з даного питання.

Верховний суд США тлумачить конституцію США, перевіряє конституційність законів США і штатів, перевіряє законність нормативних актів виконавчої влади, встановлює норми загального права (судовий прецедент).

Судді призначаються президентом зі схвалення Сенату довічно.

1.4. Самостійна робота студентів

№ з/п	Назви тем та зміст завдань		Кількість годин
			Денна форма
1.	Тема 1. Предмет, система та завдання дисципліни «Судові системи та порівняльне судове право»		3
	Завдання:	1. Проаналізувати поняття, характерні ознаки та види судово-правових відносин.	
		2. Дослідити співвідношення навчальної дисципліни «Судові системи та порівняльне судове право» з іншими юридичними дисциплінами.	
		4. Дослідити співвідношення судової влади і судового права.	
2.	Тема 2. Джерела судового права		2
	Завдання:	1. Проаналізувати акти міжнародних судових установ як джерела судового права.	
		2. Проаналізувати порядок виконання і застосування практики Європейського суду з прав людини.	
		3. Дослідити роль постанов Пленуму Верховного Суду в процесі правозастосування.	
3	Тема 3. Суб'єкти судового права		4
	Завдання:	1. Дослідити значення Національної школи суддів як суб'єкта судового права.	
		2. Сутність суддівського самоврядування в Україні.	
		3. Дослідити міжнародні стандарти незалежності суддів	
4.	Тема 4. Судова влада та судова система України		2
	Завдання:	1. Дослідити принципи побудови судової системи України.	
		2. Проаналізувати процедуру створення та ліквідації судів(які підстави для цього та які наслідки її порушення?).	
		3. Дослідити місце судової влади в системі поділу влади.	
5.	Тема 5. Конституційний Суд в Україні та зарубіжних країнах		6
	Завдання:	1. Проаналізувати систему конституційної юрисдикції Німеччини	
		2. Проаналізувати систему конституційної юрисдикції Польщі	

		3. Запропонувати свої рекомендації для покращення діяльності КС України	
6.	Тема 6. Судові системи країн-засновниць Європейського Союзу (на прикладі судової системи Франції та судової система Федеративної Республіки Німеччини)		4
	<i>Завдання:</i>	1. Особливості історичного формування судових систем держав континентальної (романо-германської) системи права.	
		2. Основні тенденції сучасної трансформації судових систем континентальної (романо-германської) системи права.	
		3. Інститут магістратури: магістрати, Вища рада магістратури.	
		4. Органи, що забезпечують функціонування судів у ФРН.	
7.	Тема 7. Судові системи нових країн Європейського Союзу (Польщі, Латвії, Литви, Естонії)		6
	<i>Завдання:</i>	1. Дослідити професійно важливі якості судді нових країн Європейського Союзу.	
		2. Проаналізувати діяльність органів суддівського самоврядування Хорватії та управління судами.	
		3. Дослідити діяльність органів, що забезпечують функціонування судів у Польщі, Латвії, Литви, Естонії.	
8.	Тема 8. Судові системи країн-кандидатів у члени Європейського Союзу		6
	<i>Завдання:</i>	1. Проаналізувати організаційну структуру судоустрою Туреччини.	
		2. Дослідити основний документ, що визначає напрями реформування судової влади Туреччини.	
		3. Дослідити судову систему Албанії.	
9.	Тема 9. Формування та розвиток інституту суду в системі загального права (на прикладі судової системи Великої Британії та США)		4
	<i>Завдання:</i>	1. Дайте характеристику Основних тенденцій сучасної трансформації судових систем загальної (англо-американської) системи права.	
		2. Дослідити суди спеціальної юрисдикції у Великій Британії	
		3. Дослідити Федеральну систему судів: звичайна та спеціальна компетенція.	
		4. Судова система Північної Ірландії.	
11.	Тема 10. Модель судової системи в системі ісламського права		6
	<i>Завдання:</i>	1. Витоки ісламської традиції правосуддя.	
		2. Основні тенденції сучасної трансформації судових систем в країнах ісламського права.	

12.	Тема 11. Моделі правосуддя міждержавних інтеграційних об'єднань. Становлення судової моделі Суду Європейського Союзу. Моделі міжнародного кримінального правосуддя		6
	<i>Завдання:</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Європейський суд з прав людини: структура, компетенція, порядок звернення та прийняття рішень. 2. Змішана модель міжнародного кримінального правосуддя: види та особливості утворення та функціонування. 	
13.	Тема 13. Недержавна юстиція		6
	<i>Завдання:</i>	1. Поняття та види органів недержавної юстиції, її призначення та місце в правовій системі країни.	
		2. Квасисудові установи: поняття, види та призначення.	
		3. Зміст «відновлювального правосуддя».	
		4. Третейські суди як різновид недержавної юстиції: Росія, Україна, США, Франція, Німеччина.	
		5. Релігійні суди як різновид недержавної юстиції: церковні та релігійні суди.	
		6. Суди, що функціонують на засадах звичаєвого права (Казахстан, Киргизія, країни Тропічної Африки та Океанії).	
Всього годин:			59

1.5. Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання передбачаються у формі реферату. Завдання обирається студентом на початку семестру і виконується за ustalеними вимогами. Індивідуальне завдання студентів денної форми навчання виконується у межах годин, відведених для самостійної роботи студента. Тема завдання обирається студентом добровільно і закріплюється за студентом викладачем на початку семестру.

Темі рефератів

1. Поняття судової влади та судової системи.
2. Характерні ознаки судових систем.
3. Світові стандарти побудови судових систем.
4. Типологія сучасних судових систем.
5. Система судів звичайної та адміністративної юрисдикції у ФРН.
6. Система судів з питань фінансової юрисдикції у ФРН.
7. Конституційні засади судової системи Франції.
8. Особливості історичного формування судових систем держав загальної (англо-американської) системи права.
9. Правові доктрини у формуванні моделі правосуддя загального права.
10. Правові засади судоустрою Великої Британії.
11. Система судів Англії і Уельсу: суди графств, магістратські суди, Високий, Королівський та Апеляційний суди
12. Судова система Шотландії: суди нижчого рівня, вищі суди, спеціальні суди.
13. Верховний Суд Великої Британії: порядок формування, структура, юрисдикція.
14. Федеральна система судів США: звичайна та спеціальна компетенція.
15. Вплив ісламської школи права на становлення моделі судової системи.
16. Порівняльна характеристика судових систем держав СНД: Росія, Білорусія, Молдова, Казахстан.

17. Суд присяжних та народні засідателі у державах СНД.
18. Конституційний Суд України: порядок формування, структура, компетенція.
19. Порядок формування суддівського корпусу та статус суддів в Україні.
20. Європейський суд з прав людини: структура, компетенція, порядок звернення та прийняття рішень.

1.6. Підсумковий контроль

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі письмового семестрового заліку (виконання тестових завдань на Google disk) за обсягом навчального матеріалу, визначеним робочою програмою, і в терміни, встановлені розкладом.

1.6.1. Питання для підсумкового контролю

1. Генеза концепції судового права.
2. Предмет, система і завдання навчальної дисципліни «Судові системи та порівняльне судове право».
3. Співвідношення навчальної дисципліни «Судові системи та порівняльне судове право» з іншими юридичними дисциплінами.
4. Співвідношення судової влади і судового права.
5. Принципи судового права.
6. Поняття, характерні ознаки та види судово-правових відносин.
7. Поняття і класифікація джерел судового права.
8. Міжнародно-правові акти як джерела судового права.
9. Акти органів судової влади: поняття, види і основні ознаки.
10. Акти Конституційного Суду України.
11. Акти міжнародних судових установ як джерела судового права.
12. Порядок виконання і застосування практики Європейського суду з прав людини.
13. Поняття, види і характерні ознаки суб'єктів судового права.
14. Суд як основний суб'єкт судового права.
15. Суддя як суб'єкт судового права.
16. Вища кваліфікаційна комісія суддів України як суб'єкт судового права.
17. Національна школа суддів як суб'єкт судового права.
18. Органи суддівського самоврядування як суб'єкти судового права.
19. Громадяни як суб'єкти судового права.
20. Держава як учасник судових правовідносин.
21. Судова влада в системі поділу державної влади.
22. Поняття та характерні ознаки судової влади.
23. Основні завдання судової влади.
24. Форми реалізації судової влади.
25. Судочинство як основна форма реалізації судової влади.
26. Поняття, класифікація та характеристика функцій судової влади.
27. Правосуддя і судочинство: поняття та сутність.
28. Поняття, система та значення принципів судової влади.
29. Класифікація принципів судової влади.
30. Основоположні принципи судової влади.
31. Організаційні (судоустрійні) принципи судової влади.
32. Функціональні принципи судової влади.
33. Поняття та види судових систем.
34. Ознаки судових систем.
35. Принципи побудови судових систем.
36. Особливості організації судових систем в романо-германській та англо-американських правових системах.
37. Особливості побудови судових систем в унітарних та федеративних державах.
38. Міжнародні стандарти організації і функціонування судових систем.

39. Ознаки та загальна характеристика судової системи України.
40. Принципи побудови судової системи України.
41. Поняття та види судових інстанцій.
42. Порядок та підстави утворення та ліквідації судів.
43. Порядок призначення на адміністративні посади у судах.
44. Види, компетенція та склад місцевих судів.
45. Види, компетенція та склад апеляційних судів.
46. Види, компетенція та склад вищих спеціалізованих судів.
47. Правовий статус Верховного Суду.
48. Компетенція, структура та порядок формування Конституційного Суду України. Принципи його діяльності.
49. Законодавчі вимоги до кандидатів на посади суддів.
50. Порядок добору та призначення на посаду судді.
51. Статус судді: поняття, зміст.
52. Професійні права та обов'язки судді.
53. Конституційні засади судової системи ФРН.
54. Особливості організації судової системи у ФРН.
55. Система судів ФРН звичайної та адміністративної юрисдикції.
56. Система судів ФРН юрисдикції з трудових та соціальних питань.
57. Система судів ФРН з питань фінансової юрисдикції.
58. Єдиний сенат верховних судових установ ФРН.
59. Статус суддів ФРН: професійні та непрофесійні.
60. Конституційні засади судової системи Франції.
61. Система судів загальної юрисдикції Франції.
62. Система установ адміністративної юрисдикції у Франції.
63. Інститут магістратури Франції: маїстрати, Вища рада маїстратури.
64. Судова система Польщі.
65. Судова система Латвії.
66. Судова система Литви.
67. Судова система Естонії.
68. Судова система Хорватії.
69. Вимоги Європейського Союзу до судових систем країн-кандидатів у члени ЄС та особливості їх виконання.
70. Конституційні засади судової системи Туреччини.
71. Організаційна структура судоустрою Туреччини.
72. Спеціалізована юрисдикція Туреччини.
73. Судова система Албанії.
74. Судова система Боснії та Герцеговини.
75. Судова система Чорногорії.
76. Особливості історичного формування судових систем держав загальної (англо-американської) системи права.
77. Правові доктрини у формуванні моделі правосуддя загального права.
78. Загальні риси та типологічні особливості організації судоустрою та судочинства в країнах загальної (англо-американської) системи права.
79. Правові засади судоустрою Великої Британії.
80. Система судів Англії і Уельсу.
81. Судова система Шотландії.
82. Судова система Північної Ірландії.
83. Суди спеціальної юрисдикції у Великій Британії.
84. Верховний Суд Великої Британії
85. Конституційні засади судової системи США.
86. Процедура судового розгляду справ в США.
87. Федеральна система судів: звичайна та спеціальна компетенція.

88. Верховний суд США: організаційний статус, конституційна юрисдикція, остаточна апеляційна юрисдикція.
89. Судові системи штатів.
90. Порівняльна характеристика судових систем держав СНД: Росія, Білорусь, Молдова, Казахстан.
91. Витоки ісламської традиції правосуддя.
92. Загальні риси та типологічні особливості організації судоустрою та судочинства в країнах ісламського права.
93. Європейський суд з прав людини: структура, компетенція, порядок звернення та прийняття рішень.
94. Структура судової системи ЄС.
95. Завдання та юрисдикція Суду ЄС.
96. Порядок формування складу та статус судді Суду ЄС.
97. Правовий статус, структура Міжнародного кримінального суду.
98. Спеціальні міжнародні кримінальні трибунали ad hoc, утворені Радою Безпеки ООН.
99. Поняття та види органів недержавної юстиції, її призначення та місце в правовій системі країни.
100. Квасисудові установи: поняття, види та призначення.
101. Інститути медіації та пробації.
102. Зміст «відновлювального правосуддя».
103. Третейські суди як різновид недержавної юстиції: Росія, Україна, США, Франція, Німеччина.
104. Релігійні суди як різновид недержавної юстиції: церковні та релігійні суди.
105. Суди, що функціонують на засадах звичаєвого права (Казахстан, Киргизія, країни Тропічної Африки та Океанії).

1.6.2. Приклад тестового завдання для семестрового контролю

1. Для унітарної моделі судової системи є характерними:
  - а) повна вертикальна централізація судової системи й відсутність поділу законодавства на федеральне та суб'єктів федерації;
  - б) асиметрія системи і структури судових органів;
  - в) федеральні суди діють лише на найвищому рівні з чітко визначеною компетенцією;
  - г) наявність незалежних один від одного систем спеціалізованих судів, очолюваних вищими судами;
  - д) регулювання судоустрою і судочинства суб'єктами федерації.

1. Судове рішення може стати судовим прецедентом, якщо воно:
  - а) містить ratio decidendi;
  - б) було затверджено парламентом;
  - в) було затверджено королевою;
  - г) містить obiter dictum;
  - д) не було скасовано вищим судом.

2. Схема нарахування балів

2.1. Нархування балів студентам з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до такої схеми:

2.2. Обсяг балів, здобутих студентом під час лекцій з навчальної дисципліни, обчислюється у пропорційному співвідношенні кількості відвіданих лекцій і кількості лекцій, передбачених навчальним планом, і визначається згідно з додатками 1 і 2 до Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права.

З цієї навчальної дисципліни передбачено проведення 13 лекційних занять за денною формою навчання.

Отже, студент може набрати під час лекцій таку кількість балів:

№ з/п	Форма навчання	Кількість лекцій за планом	Кількість відвіданих лекцій												
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1.	Денна	13	0,8	1,5	2,3	3,1	3,8	4,6	5,4	6,2	6,9	7,7	8,5	9,5	10

2.3. З цієї навчальної дисципліни передбачено проведення 10 семінарських занять за денною формою навчання.

За результатами семінарського (практичного, лабораторного) заняття кожному студенту до відповідного документа обліку успішності виставляється кількість балів від 0 до 5 числом, кратним 0,5, яку він отримав протягом заняття.

Критерії поточного оцінювання знань студентів наведені у п.4.3.8. Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права (затвердженого 29 травня 2017 року, протокол № 14).

2.4. Перерозподіл кількості балів в межах максимально можливої кількості балів за самостійну роботу студентів та виконання індивідуальних завдань, наведено в наступній таблиці:

№ з/п	13 тем	Номер теми													Усього балів	
		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.		

1.	Максимальна кількість балів за самостійну роботу	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	15
2.	Максимальна кількість балів за індивідуальне завдання	6													5
	Усього балів														20

3. Рекомендовані джерела

Тема 1. Предмет, система та завдання дисципліни «Судові системи та порівняльне судове право»

1. Глущенко С. В. Єдність судової юрисдикції: продовження дискусії у доктринальній площині / С. В. Глущенко // Право України. – 2015. – № 3. – С. 78-86.
2. Городовенко В. В. До питання визначення правової природи та системи принципів судового права / В. В. Городовенко // Право України. – 2015. – № 3. – С. 42-52.
3. Лобойко Л. М. Концепція судового права у контексті судового захисту прав і свобод / Л. М. Лобойко, О. Г. Шило // Право України. – 2015. – № 3. – С. 60-70.
4. Москвич Л. М. Судове право: крок від теорії до галузі права / Л.М. Москвич // Право України. – 2015. – № 3. – С. 18-25.
5. Основні принципи незалежності судових органів (Схвалені резолюціями 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї ООН від 29 листопада та 13 грудня 1985 року)
6. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 року № 1402-VIII // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1402-19> (дата звернення 21.08.2021)
7. Порівняльне судове право : навч. посіб. / І. Є. Марочкін [та ін.]; за ред.: І. Є. Марочкіна, Л. М. Москвич. – Х.: Право, 2008. – 112 с.
8. Стратегія розвитку судової системи України на 2015-2019 роки: затв. Рішенням XII позачергового З'їзду суддів України від 25 верес. 2014 р. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://cct.com.ua/2014/25.09.2014_1.htm – Заголовок з екрана
9. Шишкін В. І. Судові системи країн світу : навч. посіб.: у 3 кн. / В. І. Шишкін. – К.: Юрінком Інтер, 2001.

Тема 2. Джерела судового права

10. Бабкова В. С. Міжнародні стандарти як джерела судового права України / В.С. Бабкова // Право України. – 2015. – № 7. – С. 136-143.
11. Лобойко Л. М. Концепція судового права у контексті судового захисту прав і свобод / Л. М. Лобойко, О. Г. Шило // Право України. – 2015. – № 3. – С. 60-70.
12. Назаров І. В. Джерела судового права / І. В. Назаров // Право України. – 2015. – № 3. – С. 53-59.
13. Селіванов А. О. Судове право як самостійна галузь системи сучасного українського права / А. О. Селіванов // Право України. – 2015. – № 3. – С. 9-17.

Тема 3. Судові системи як предмет порівняльного судового права

14. Глущенко С. В. Єдність судової юрисдикції: продовження дискусії у доктринальній площині / С. В. Глущенко // Право України. – 2015. – № 3. – С. 78-86.
15. Городовенко В. В. До питання визначення правової природи та системи принципів судового права / В. В. Городовенко // Право України. – 2015. – № 3. – С. 42-52.

16. Лобойко Л. М. Концепція судового права у контексті судового захисту прав і свобод / Л. М. Лобойко, О. Г. Шило // Право України. – 2015. – № 3. – С. 60-70.
17. Москвич Л. М. Судове право: крок від теорії до галузі права / Л.М. Москвич // Право України. – 2015. – № 3. – С. 18-25.
18. Основні принципи незалежності судових органів (Схвалені резолюціями 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї ООН від 29 листопада та 13 грудня 1985 року)
19. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 року № 1402-VIII // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1402-19> (дата звернення 21.08.2021)
20. Порівняльне судове право : навч. посіб. / І. Є. Марочкін [та ін.]; за ред.: І. Є. Марочкіна, Л. М. Москвич. – Х.: Право, 2008. – 112 с.
21. Стратегія розвитку судової системи України на 2015-2019 роки: затв. Рішенням XII позачергового З'їзду суддів України від 25 верес. 2014 р. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://cet.com.ua/2014/25.09.2014_1.htm – Заголовок з екрана
22. Шишкін В. І. Судові системи країн світу : навч. посіб.: у 3 кн. / В. І. Шишкін. – К.: Юрінком Інтер, 2001.

Тема 4. Суб'єкти судового права

23. Лобойко Л. М. Концепція судового права у контексті судового захисту прав і свобод / Л. М. Лобойко, О. Г. Шило // Право України. – 2015. – № 3. – С. 60-70.
24. Москвич Л. М. Ефективність судової системи: концептуальний аналіз: [монографія] / Л. М. Москвич. – Харків: Фінн, 2011. – 384 с.
25. Овсяннікова О. О. Належна (справедлива) судова процедура як гарантія довіри громадськості до судової влади / О. О. Овсяннікова // Право України. – 2015. – № 7. – С. 128-135.
26. Овчаренко О. М. Юридична відповідальність судді: теоретико-прикладне дослідження: [монографія] / О. М. Овчаренко. – Харків: Право. – 576 с.

Тема 5. Судова влада та судова система України

27. Москвич Л. М. Ефективність судової системи: концептуальний аналіз: [монографія] / Л. М. Москвич. – Харків: Фінн, 2011. – 384 с.
28. Москвич Л. М. Судове право: крок від теорії до галузі права / Л.М. Москвич // Право України. – 2015. – № 3. – С. 18-25.
29. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 року № 1402-VIII // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1402-19> (дата звернення 21.08.2021)
30. Прилуцький С. В. Судове право як концептуальна основа судової влади України / С. В. Прилуцький // Право України. – 2015. – № 3. – С. 26-41.
31. Юревич І. В. Судове право як гарантія єдності судової влади / І.В. Юревич // Право України. – 2015. – № 5. – С. 194-201.
32. Назаров І. В. Судові системи країн ЄС та України: генезис та порівняння: [монографія] / В. І. Назаров. – Харків: Фінн, 2011. – 432 с.
33. Селіванов А. О. Судове право як самостійна галузь системи сучасного українського права / А. О. Селіванов // Право України. – 2015. – № 3. – С. 9-17.

Тема 6. Судові системи країн-засновниць Європейського Союзу (на прикладі судової системи Франції та судової системи Федеративної Республіки Німеччини)

34. Порівняльне судове право : навч. посіб. / І. Є. Марочкін [та ін.]; за ред.: І. Є. Марочкіна, Л. М. Москвич. – Х.: Право, 2008. – 112 с.
35. Правосудие в современном мире: монография / под ред. В. М. Лебедева, Т. Я. Хабриевой. – М.: Норма: ИНФРА-М, 2012. – 704 с.
36. Прилуцький С. В. Судове право як концептуальна основа судової влади України / С. В. Прилуцький // Право України. – 2015. – № 3. – С. 26-41.

37. Шишкін В. І. Судові системи країн світу : навч. посіб.: у 3 кн. / В. І. Шишкін. – К.: Юрінком Інтер, 2001.

Тема 7. Судові системи нових країн Європейського Союзу (Польщі, Латвії, Литви, Естонії)

38. Порівняльне судове право : навч. посіб. / І. Є. Марочкін [та ін.]; за ред.: І. Є. Марочкіна, Л. М. Москвич. – Х.: Право, 2008. – 112 с.
39. Прилуцький С. В. Судове право як концептуальна основа судової влади України / С. В. Прилуцький // Право України. – 2015. – № 3. – С. 26-41.
40. Шишкін В. І. Судові системи країн світу : навч. посіб.: у 3 кн. / В. І. Шишкін. – К.: Юрінком Інтер, 2001.

Тема 8. Судові системи країн-кандидатів у члени Європейського Союзу

41. Порівняльне судове право : навч. посіб. / І. Є. Марочкін [та ін.]; за ред.: І. Є. Марочкіна, Л. М. Москвич. – Х.: Право, 2008. – 112 с.
42. Прилуцький С. В. Судове право як концептуальна основа судової влади України / С. В. Прилуцький // Право України. – 2015. – № 3. – С. 26-41.
43. Судова система Туреччини [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.gmu-countries.ru/asia/turkey/sudebnaya_sistema.html
44. Шишкін В. І. Судові системи країн світу : навч. посіб.: у 3 кн. / В. І. Шишкін. – К.: Юрінком Інтер, 2001.

Тема 9. Формування та розвиток інституту суду в системі загального права (на прикладі судової системи Великої Британії та США)

45. Порівняльне судове право : навч. посіб. / І. Є. Марочкін [та ін.]; за ред.: І. Є. Марочкіна, Л. М. Москвич. – Х.: Право, 2008. – 112 с.
46. Прилуцький С. В. Судове право як концептуальна основа судової влади України / С. В. Прилуцький // Право України. – 2015. – № 3. – С. 26-41.
47. Шишкін В. І. Судові системи країн світу : навч. посіб.: у 3 кн. / В. І. Шишкін. – К.: Юрінком Інтер, 2001.

Тема 10. Судові системи держав Співдружності Незалежних Держав

48. Порівняльне судове право : навч. посіб. / І. Є. Марочкін [та ін.]; за ред.: І. Є. Марочкіна, Л. М. Москвич. – Х.: Право, 2008. – 112 с.
49. Прилуцький С. В. Судове право як концептуальна основа судової влади України / С. В. Прилуцький // Право України. – 2015. – № 3. – С. 26-41.
50. Шишкін В. І. Судові системи країн світу : навч. посіб.: у 3 кн. / В. І. Шишкін. – К.: Юрінком Інтер, 2001.

Тема 11. Модель судової системи в системі ісламського права

51. Авраменко О. Порівняльний аналіз судової системи України та судових систем мусульманських країн / О. Авраменко, А. Авраменко // Іслам і Україна: Роботи учасн. першого Всеукр. ім. А. Кримського конкурсу ісламознав. дослідж. молодих учених. - К. : Ансар Фаундейши / Всеукраїнська громадська організація "Український центр ісламознавства", Ісламський громадський культурний центр м. Києва, 2005. - С. 7-34.
52. Порівняльне судове право : навч. посіб. / І. Є. Марочкін [та ін.]; за ред.: І. Є. Марочкіна, Л. М. Москвич. – Х.: Право, 2008. – 112 с.
53. Шокіна Т. В. Суди у системі мусульманського права / Т. В. Шокіна // Бюлетень Міністерства юстиції України. - 2004. - 1. - С. 92-103.
54. Шишкін В. І. Судові системи країн світу : навч. посіб.: у 3 кн. / В. І. Шишкін. – К.: Юрінком Інтер, 2001.
55. Ковыршина Н. А. Особенности судебных систем в странах Арабского Востока (на примере Катара и Саудовской Аравии) / Н. А. Ковыршина // Современное право : научно-практический журнал. - 2012. - № 10. - С. 130-133.

Тема 12. Моделі правосуддя міждержавних інтеграційних об'єднань. Становлення судової моделі Суду Європейського Союзу. Моделі міжнародного кримінального правосуддя

56. Порівняльне судове право : навч. посіб. / І. Є. Марочкін [та ін.]; за ред.: І. Є. Марочкіна, Л. М. Москвич. – Х.: Право, 2008. – 112 с.
57. Прилуцький С. В. Судове право як концептуальна основа судової влади України / С. В. Прилуцький // Право України. – 2015. – № 3. – С. 26-41.
58. Шишкін В. І. Судові системи країн світу : навч. посіб.: у 3 кн. / В. І. Шишкін. – К.: Юрінком Інтер, 2001.

Тема 13. Недержавна юстиція

59. Порівняльне судове право : навч. посіб. / І. Є. Марочкін [та ін.]; за ред.: І. Є. Марочкіна, Л. М. Москвич. – Х.: Право, 2008. – 112 с.
60. Прилуцький С. В. Судове право як концептуальна основа судової влади України / С. В. Прилуцький // Право України. – 2015. – № 3. – С. 26-41.
61. Шишкін В. І. Судові системи країн світу : навч. посіб.: у 3 кн. / В. І. Шишкін. – К.: Юрінком Інтер, 2001.

4. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. <http://www.rada.gov.ua> – Офіційний сайт Верховної Ради України.
2. <http://www.president.gov.ua> – Офіційний сайт Президента України.
3. <http://www.kmu.gov.ua> – Офіційний сайт Кабінету Міністрів України.
4. <http://www.scourt.gov.ua> – Офіційний сайт Верховного Суду України.
5. <http://www.court.gov.ua> – Офіційний веб-портал «Судова влада України».
6. <http://www.gp.gov.ua> – Офіційний сайт Генеральної прокуратури України.
7. <http://www.npu.gov.ua> – Офіційний сайт Національної поліції України.
8. <http://www.nbuv.gov.ua> – Сайт Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського.